

Пророк Н.В.

доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник
Інституту психології імені Г.С.Костюка

Чекстере О.Ю.

кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
Інституту психології імені Г.С.Костюка

МОТИВАЦІЙНА СФЕРА СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Сучасні умови розвитку суспільства вимагають від системи освіти, яка тільки реформується, створення нових механізмів адаптації та апробації змісту освітніх програм. Це обумовлено зміною потреб суспільства, як у культурному, так і в економічному середовищі. Зміни зачіпають всі ланки освіти, в тому числі і початкову освіту, завдання якої обумовлено оновленням змісту навчання, постановкою завдань формування у дітей прийомів самостійного придбання знань і розвитку активної життєвої позиції. Оскільки наразі найбільш гострі проблеми в області навчання і виховання пов'язані з відсутністю мотивів до отримання освіти в учнів, особливу актуальність набуває вивчення специфіки розвитку і формування мотиваційної сфери особистості дітей старшого дошкільного віку в контексті оволодіння ними навчальною діяльністю.

Мотиваційна сфера старших дошкільників ще досить нестійка, місце ведучого мотиву може займати то одне, то інше спонукання, в залежності від стану дитини і ситуацій, в яких вона знаходиться (сімейні стосунки, стан здоров'я, взаємини з однокласниками і вчителем, ігрова ситуація або ситуація навчання). Однією з провідних потреб у дітей є потреба в нових враженнях, яка поступово перетворюється в пізнавальну потребу. Задоволення цієї потреби в тій чи іншій мірі відбувається в освоєнні різноманітності зовнішнього світу, в спілкуванні з близькими дорослими і іншими дітьми, за

допомогою книг, телебачення, комп'ютерів. Пізнавальний мотив, будучи одним з базових у розвитку мотиваційної сфери дитини, починає формуватися досить рано, в перші місяці життя. Розвиток пізнавального мотиву залежить як від факторів біологічного характеру (нормального розвитку центральної нервової системи), так і внутрішніх чинників соціального характеру (стилю сімейного виховання, характеру соціальної взаємодії з дорослими, системи навчання, виховання і розвитку в дошкільному навчальному закладі та ін.).

Дітям старшого дошкільного віку притаманні також такі соціальні потреби як потреба у визнанні та схваленні, потреба в самоствердженні, потреба в спілкуванні. Багатьом дітям зрозумілі широкі соціальні мотиви, засновані на розумінні суспільної необхідності навчання. Але в даній віковій групі така далека мотивація практично не впливає на поведінку дитини. Відстрочений результат діяльності не має достатньо мотивуючого впливу.

Вузькі соціальні мотиви, так звані, позиційні, відповідають найважливішим соціальним потребам (у визнанні, в спілкуванні, в самоствердженні і та ін.). Потреба «бути дорослим» приймає форму тенденції зайняти нову соціальну позицію - позицію школяра і виконувати пов'язану з цим положенням серйозну суспільно значиму діяльність. Позиційні мотиви виявляються:

- в прагненні дитини отримати схвалення з боку значущого дорослого;
- в прагненні отримати задоволення від процесу спілкування з дорослими, з однолітками;
- в прагненні завоювати визнання і схвалення з боку однолітків в ході взаємодії;
- в престижних мотивах і мотиви самоствердження.

Старшому дошкільнику стає доступним усвідомлення об'єктивності і справедливості моральних норм, розуміння їх відносної значущості в ситуаціях морального вибору.

В ході розгляду мотиву важливо виявити його особистісну значущість. Для старших дошкільників найбільш значимі мотиви соціального схвалення, які за своєю спонукальною силою перевершують пізнавальні мотиви і

виявляються реально дієвими. Однак, саме вміння усвідомити і сформулювати судження про те, заради чого він може в майбутньому вчитися, показує, що діти в цьому віці можуть співвідносити деякі свої мотиви, вибудовувати їх за ступенем суспільної значимості.

Гра - основний вид діяльності дитини аж до молодшого шкільного віку. Важливо залучати старших дошкільників до ігрової діяльності, активізуючи її розвивальний вплив на провідні новоутворення вікового періоду. На жаль, в даний час самостійна гра дітей носить в основному маніпулятивний характер. А саме сформованість ігрової діяльності, є однією з найважливіших психологічних передумов готовності дитини до шкільного навчання – це здатність переносити значення предметів на предмети-замінники, зіставляти ролі й правила, дотримуватися правил. У дитини, яка не дограла в дошкільному дитинстві під час вступу до школи, як правило, домінує ігровий мотив. На ряду з соціальними і навчальними мотивами, які забезпечують повноцінний розвиток навчальної діяльності, домінування ігрового мотиву, навпаки, гальмує її розвиток і призводить до переносу дошкільних форм діяльності на навчальну. Сприяти розвитку мотивів навчання можливо завдяки використанню елементів сюжетно-рольової гри і цілеспрямованому навчання дошкільнят.

Створити мотивацію старших дошкільників до навчання в школі це означає закласти фундамент емоційного прийняття навчання як діяльності, розвинути пізнавальні та соціальні мотиви, розвинути передумови і елементи навчальної діяльності, такі як наочно образне мислення, основи логічного мислення, довільність поведінки, здатність планувати, оцінювати і змінювати свою діяльність, орієнтуючись на соціальні норми та вимоги.

Література

1. Божович Л. И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка // Изучение мотивации поведения детей и подростков / Под ред. Л. И. Божович и Л. В. Благонядежиной; Науч.-исслед. ин-т общ. и пед. психологии АПН СССР. — М.: "Педагогика", 1972. — 352 с.
2. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Психология развития. - СПб: Питер, 2001. - 512 с.

3. Гинзбург М.Р. Развитие мотивов у детей 6—7 лет [Текст] / М.Р.Гинзбург // Особенности психического развития детей 6—7-летнего возраста.— М. : НПО «Образование», 2012. — 23 с.
4. Леонтьев А.Н. Психологические основы дошкольной игры / А.Н. Леонтьев /
/ Психологическая наука и образование. — 1996. — № 3. — С. 19–31.
5. Лисина М.И. Общение, личность и психика ребенка / Под редакцией Рузской А.Г . - М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1997. — 384с.
6. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. — 2-е изд. — М. : Гумант. центр ВЛАДОС, 1999. — 360 с.